

UNIWERSYTET
WARSZAWSKI

Wydział Psychologii

Warszawa, 10.03.2026

dr hab. Małgorzata Dragan, prof. UW

Katedra Psychologii Zdrowia i Rehabilitacji

Wydział Psychologii Uniwersytetu Warszawskiego

Recenzja rozprawy doktorskiej mgr Adrianny Jakubowskiej

***pt. „Rola patologicznych domen osobowości w negatywnych i wrogich
zniekształceniach poznawczych u osób z objawami depresji”***

(przygotowanej pod kierunkiem prof. dr hab. Anny Zajenkovskiej, prof. Uniwersytetu WIZJA

w Akademii Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej; promotor pomocniczy: dr

Izabela Kaźmierczak)

Ogólnym i zasadniczym celem przedstawionej mi do oceny rozprawy doktorskiej mgr Adrianny Jakubowskiej było zbadanie związku między zniekształceniach poznawczymi i symptomami depresji z uwzględnieniem roli patologicznych domen osobowości w ujęciu

modelu zaproponowanego w DSM-5. Praca ta dotyczy ważnego społecznie problemu z zakresu zdrowia psychicznego, jakim jest depresja – co Autorka podkreśliła we wstępie do autoreferatu, wskazując na konieczność kontynuacji badań nad tym zaburzeniem. Od strony formalnej, na rozprawę składa się, poza autoreferatem, cykl powiązanych tematycznie tekstów w języku angielskim, z których cztery w momencie złożenia pracy zostały już opublikowane w recenzowanych czasopismach (w tym trzy spośród nich za 100 pkt MEN: artykuły 2, 4 i 5), a trzy spośród tych artykułów są pierwszoautorskie (artykuły 1, 4 i 5).

Mocną stroną pracy w mojej opinii jest przedstawienie kolejnych kroków badawczych („cele i linie badawcze”) oraz wywodu teoretycznego uzasadniającego sformułowanie syntetyzującego modelu teoretycznego proponującego wyjaśnienie zależności pomiędzy analizowanymi konstruktami z obszaru badań nad związkami pomiędzy osobowością a psychopatologią. Konstrukty te obejmowały patologiczne domeny osobowości, (charakterystyczne dla depresji) zniekształcenia poznawcze, trudności społeczno-emocjonalne (specyficznie była to frustracja potrzeby relacyjności i przeżywana w związku z nią złość, który to wątek jest eksplorowany w publikacji oznaczonej jako dodatkowa) oraz symptomy depresji. Na podkreślenie zasługuje fakt odniesienia do współczesnych modeli dymensjonalnych proponowanych w DSM-5 i ICD-11, a konkretnie do propozycji pięciu głównych, patologicznych domen osobowości (z DSM-5). Uwzględnienie roli osobowości w ramach teorii psychopatologii jest współcześnie ważkim i jednocześnie złożonym problemem tak teoretycznym, jak i badawczym (np. Wright i Hopwood, 2021, *Journal of Personality*), stąd prowadzenie badań z tego zakresu, a zwłaszcza synteza rezultatów ma tutaj ogromne znaczenie. W mojej ocenie istotnie jest zatem to, że rozważania teoretyczne i seria badań, których wyniki zostały przedstawione w składających się na rozprawę doktorską publikacjach, doprowadziły Autorkę do sformułowania ogólnego, zintegrowanego modelu depresji, zakładającego hierarchiczną organizację analizowanych zmiennych. Model ten

został przedstawiony w formie graficznej na stronie 31. Jak podkreśla sama Autorka, stanowi on teoretyczną syntezę wyłaniającą się z przeprowadzonych analiz (z których kluczowe zaprezentowano w artykule 5, ale także 1), nie zaś zakładaną a priori strukturę hipotez. Wydaje się to cenne, a sposób rozumowania – od analizy do syntezy – nie tylko świadczy o dojrzałości badawczej Autorki, ale jest generalnie zasadniczym elementem rozwoju wiedzy (tu specyficznie na temat mechanizmów rozwoju zaburzeń psychicznych z uwzględnieniem znaczącej roli podłoża osobowościowego).

Jednak mimo dość klarownego przedstawienia celów i linii badań, jak również ich zaplecza teoretycznego, należy wskazać główne niedostatki omawianej rozprawy. Zmienne osobowościowe zostały uwzględnione w trzech spośród omawianych badań, opisanych w dwóch publikacjach. Pierwsze z nich zostało przeprowadzone w grupie więźniów (83 osoby; zastosowane narzędzia: PID-5 BF, SCID-II), drugie w grupie uczestników innego badania (87 osób), u których spośród cech osobowości badano cechy *borderline* (skala PAI-BOR), natomiast trzecie obejmowało dwie grupy badanych, z populacji ogólnej oraz więźniów (łącznie 189 osób), którzy wypełniali inwentarz PID-5 BF. Tytuł zaprezentowanej rozprawy doktorskiej sugeruje, że domeny osobowości będą stanowiły kluczową zmienną testowaną we wszystkich badaniach, tymczasem tak nie jest. Ponadto, w tych trzech badaniach patologiczne domeny są określane odmiennie, badane były też różne, stosunkowo mało liczne grupy. Niestety, w autoreferacie brakuje bardziej pogłębionej, zbiorczej refleksji nad tymi faktami, łącznie ze wskazaniem potrzeb w zakresie dalszych badań. W końcu jednym z głównych celów rozprawy była synteza teoretyczna badanych czynników, polegająca na określeniu roli patologicznych domen osobowości jako potencjalnego podłoża związku między zniekształceniami poznawczymi a objawami depresji.

Oczywiście każde z badań zaprezentowanych w artykułach składających się na cykl publikacji w ramach niniejszej rozprawy doktorskiej ma swoje mocne strony i ograniczenia.

Zostały one co prawda przeanalizowane w poszczególnych artykułach, jednak brakuje, jak już wskazałam, odrębnej sekcji na temat ograniczeń przeprowadzonych badań w autoreferacie, wskazującej syntetycznie na niedostatki i perspektywę dalszych analiz. Autorka podkreśla natomiast zastosowanie wieloaspektowego podejścia metodologicznego, polegającego na uwzględnieniu badań podłużnych, eksperymentalnych oraz zaawansowanych technik pomiaru (okulografia i EEG). Ponadto badania obejmowały zróżnicowane grupy badanych, pochodzących z populacji polskiej i francuskiej, rekrutowanych głównie przez internet (poprzez ogłoszenia tak jak w przypadku osób po krytycznym zdarzeniu życiowym, osób diagnozowanych pod kątem depresji i cech *borderline* lub przez ogólnopolski internetowy panel badawczy), poza osadzonymi rekrutowanymi w dwóch więzieniach. W przypadku proponowania ogólnego modelu zintegrowanego depresji uwzględnienie zróżnicowanych grup osób badanych jest oczywiście uzasadnione i cenne, przydał by się jednak w autoreferacie zbiorczy namysł również i nad tymi ograniczeniami przeprowadzonych badań, które dotyczą specyfiki poszczególnych prób badawczych, zastosowanych kryteriów włączenia i wykluczania, użycia w poszczególnych próbach różnych narzędzi pomiaru (kwestionariusze samoopisu, wywiad ustrukturalizowany), itd. Ponadto, próby z poszczególnych badań mogłyby zostać opisane w autoreferacie w sposób bardziej klarowny.

Spory niedosyt pozostawia także w autoreferacie opis wyłonionego modelu teoretycznego, który pełni rolę integrującą/syntetyzującą. Z zaproponowanego przez Autorkę *post hoc* modelu (jak się wydaje) wynika, że patologiczne domeny osobowości stanowią podłoże dla rozwoju specyficznych dla depresji zniekształceń poznawczych, które zwrotnie (strzałka dwukierunkowa) podtrzymują patologię osobowości. Zniekształcenia prowadzą do trudności społeczno-emocjonalnych (w szczególności frustracji relacyjnej i tłumienia złości) (strzałka jednokierunkowa), co jest z kolei podłożem dla rozwoju i utrzymywania się symptomów depresji (strzałka jednokierunkowa). Perspektywa integracyjna

zapropozowanego modelu jest niezwykle ciekawa, wskazane są odniesienia teoretyczne, niemniej jednak wyraźnie brakuje bardziej szczegółowego jego opisu, rozszerzającego punkt 5.4. autoreferatu. Brakuje zwłaszcza rozwinięcia wątków związanych z uzyskanymi rezultatami opisanymi w publikacji 5 (kluczowe znaczenie dwóch patologicznych domen osobowości – negatywnej afektywności i dystansu). Najlepiej, gdyby sam model został przedstawiony w odrębnej publikacji teoretycznej, poszerzonej o bardziej ogólne rozważania dotyczące związków pomiędzy osobowością i psychopatologią.

Bardzo cenne jest wskazanie implikacji praktycznych, a konkretnie rozwoju oddziaływań terapeutycznych, spośród których trening opracowany na podstawie terapii opartej na mentalizacji (tzn. jego skuteczność) stał się przedmiotem zainteresowania w ramach dalszej pracy naukowej Autorki. Z drobnych uwag mam pytanie odnośnie do przywołanego na str. 25 autoreferatu Wywiadu Strukturalnego dotyczącego Krytycznych Wydarzeń Życiowych. Cytowane przy jego okazji pozycje wskazują na SCID-I dla DSM-IV-TR (publikacji Popiel i in. 2008 nie ma w bibliografii, jest Popiel i in. 2018). W publikacji nr 2 jest mowa o *Structural Critical Life Events Interview* (Kaźmierczak, 2024), a także o SCID-I (Moduł A). Wygląda to na błąd, który warto wyjaśnić (bardzo ciekawi mnie narzędzie do pomiaru wydarzeń krytycznych). Nie zostało również podane odniesienie do polskiej adaptacji AIHQ (jest w publikacji 5); są to jednak uwagi typowo „kosmetyczne”.

Podsumowanie i wniosek końcowy

Ogólnie rozprawę doktorską p. Adrianny Jakubowskiej, mimo pewnych niedostatków, oceniam pozytywnie. Autorka w przedstawionej mi do oceny pracy doktorskiej (w postaci cyklu publikacji wraz z autoreferatem) wykazała się wystarczającą ogólną wiedzą teoretyczną z zakresu psychologii. Przeprowadzona seria badań to osiągnięcie wystarczające, aby uznać,

że praca stanowi oryginalne rozwiązanie problemu naukowego, a Autorka, uczestnicząc w planowaniu i przeprowadzeniu takich badań, a następnie dokonując syntezy ich rezultatów, potwierdziła tym samym umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej.

Podsumowując, w mojej ocenie p. Adrianna Jakubowska posiada odpowiednie kompetencje badawcze formułowane względem osób ubiegających się o stopień naukowy doktora. **Stwierdzam więc, że przedstawiona mi do oceny rozprawa doktorska spełnia warunki określone w art. 187 Ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. z 2023 r. poz. 742 z późn. zm.). W związku z powyższym, wnioskuję do Rady Dyscypliny Psychologia UKSW o dopuszczenie mgr Adrianny Jakubowskiej do dalszych etapów postępowania w sprawie nadania stopnia doktora.**

Małgorzata Dragan